

Kósa Jenő



Itt a férjem [Kósa Jenő] van a bal oldali ablakban, valahol Magyarországon mint katona. És ez egy más történet: hivatalba került ugye a férjem [Észak-Erdély visszacsatolása után az alispáni hivatalban kapott állást a férj. -- A szerk.], és jóképű férfi volt, meg kell adni. Százhetvenhét centi, nem olyan magas, de azért elég. És ott belegabalyodott egy leányba, aki tizenöt évvel fiatalabb volt nála. Délután is bement, hogy neki túlórázni kell, mindig ment erre, arra, amarra. Szólóénekes volt a férjem a [sepsiszentgyörgyi] dalárdában, és a dalárda meg volt híva ide-oda, a Szent Anna-tóhoz is mentek kirándulni, ő mindig ment, de egyedül [nélkülem]. És ez így ment. A korzó, az divat volt minden városban annak idején. Akartam menni sétálni a korzóra, neki dolga van, hát mi ketten, a gyermekkel jártunk. Úgy is ismertek már. Még fiatal voltam 1943-ban, bár volt egy pár ősz hajam, de úgy mondták nekem, hogy 'az a szép'. Egy alkalommal, valami hivatalos ünnep volt, ami istentisztelettel kezdődött, és a templomba mentek istentiszteletre. Én hallottam ezeket a dolgokat, nekem megmondták a kolléganői, hogy Kósa [úr mit művel], és gondoltam, hogy na, most megnézem, hogy mit csinál. Meg is álltam a református templom kapujában, és [gondoltam,] meglesem. És látom, hogy kijön az egyik, és utána kijön a másik. És ahogy odaérnek [mellém], a férjem meg se állott, továbbment, és én Ilonkát megfogtam, és mondom: 'Most megyünk, és megkérdezzük Kósa urat, hogy melyikünket akarja. Mert én elmegyek, de tudjam meg.' Na, úgy is volt. Mert ő továbbment, de nem ment teljesen el. Bementünk a parkba, és akkor megkérdeztem: 'Szereted Ilonkát?' Azt mondja: 'Szeretem.' 'Akkor engem nem.' 'De, azt mondja, téged is.' Mondom: 'Ez nem megy, kettőt. Se Ilonkának nem jó, se nekem.' 'Na, jó akkor, majd meglátjuk.' Azt mondja: 'Mindjárt jövök vissza.' Elmegy. Nem tudom, mennyi idő telik bele, egy óra, jön vissza, azt mondja: 'Elintéztem.' És jelentkezett önként katonának. 1943-ban jelentkezett először. És én reszkethettem, hogy ebben a fasiszta világban itt maradtam a gyermekkel, és ő elment a frontra. Csak szerencsére, hogy tudtam harisnyaszemet felszedni. Becsületes volt, mondjuk, ezen a téren, nem tehetett róla, hogy szerelmes lett, de mégse akart elhagyni. Én így fogtam fel az első elmenetelét. Mert ha el akart volna menni, huszonnégy óra alatt mint zsidó származású [feleségtől], elválasztottak volna egy magyar embert, örömmel. Nem tudom, meg van-e még a levele, amit írt nekem onnan, hogy én voltam csak az egyedüli, akiben mindig bízhatott. És én azt

a levelet megtartottam. Megint magamat dicsérem, de én olyan szilárd voltam, az életben mindent én kormányoztam, csak az elsőt adta az apja, hogy csináljanak üzletet, tovább mindent, mindent? az én két vállamon nyugodott a családi élet, tessék elhinni. Ő azt érezte, hogy ő nem tudna teremteni megélhetést, hogyha elment inkább csebrezni [Kósa Jenő érettségi után -- félbehagyva az egyetemet --, apja tímárműhelyében dolgozott, vizet hordott. -- A szerk.]. Az apja nem akarta ügyvédnek, ő nem akart az orvosira járni, mert irtózott, utálta az orvosit, és inkább ment, hogy a cseber vizeket hordja a tímárműhelyben. Nem tudott teremteni semmit magának, de este elmentek inni. Nagy ivók voltak, mert fogadalmuk volt, a férjemnek és barátainak, hogy vizet nem isznak. Másodszor is elment, 1944. szeptemberben, ugyancsak a magyar hadseregbe jelentkezett. Nagyon szeretett felöltözni hadnagyi ruhába, mert jól állt neki. De akkor én küldtem. Mert féltem, hogy ráfogják a románok, hogy fasiszta, mivel önként jelentkezett [1943-ban a magyar hadseregbe]. Mindenki elmenekült eleinte, alig maradt valaki, pár asszony, azután szivárogtak vissza. De mikor bejöttek az oroszok, és bejöttek a románok, elmentek, féltek. Mert fogták össze a [magyar] férfiakat, és vitték Brassó mellé, ott volt egy hely, ahova betömörítettek nőket, férfiakat, és vitték ki Oroszországba. De legnagyobb része meghalt, különösen a férfiak. Másodjára én küldtem el a férjemet. Azt mondtam neki: 'El kell menj. Mert hallgass ide, itt egy eset van. Önként jelentkezettél a fasisztákhoz, nem kutatják, hogy te lelkiileg [lelki okokból] mentél el, hogy nem akartál tőlem [elválni]. Az lesz az első, hogy lefognak -- mondom --, nem érek vele semmit. Sokkal rosszabb. Így remélhetem, hogy még találkozunk, de ha elvisznek, biztos, hogy nem fogsz élve hazakerülni. Tehát nincs értelme, hogy itthon maradj. Menj el, mert így reménykedhetek!' Jaj, édes jó istenem, milyen jól tettem! Mindig azt mondtam, hogy jó előérzetem van a rosszra. Magam előtt le kell hajtsam a fejemet, hogy én vállaltam azt, hogy egy gyerekkel és eggyel a jövőben, mert négy hónapos terhes voltam, elküldtem őt a frontra, az ismeretlenbe -- levél nincs. És én semmi nélkül, az égvilágon semmi nélkül itt maradtam másfél gyermekkel. Nem nagyon ellenkezett, pedig tudta, hogy most kenyér nélkül [maradunk]. Itt sebesült meg a Cenken 1944 szeptemberében. Repeszsebeket kapott, úgyhogy a háta, válla tele volt szilánkokkal. És volt a fején is. Felültették itt a vonatra sebesülten, én többet, míg haza nem jött másfél év múlva, nem tudtam róla. Itt megsebesült, sebesülve vitték a kórházvonattal, valahol kórházban volt, és onnan, mikor felépült, kerülhetett Csempezkopácsra [Vas vm.-ben lévő kisközség volt, Szombathelytől 20 km-re. -- A szerk.]. Csempezkopácsra volt a férjem egy darabig a hadsereggel, míg kivitték Németországba, biztosan a frontra, mert elfogták az amerikaiak. Németországban volt fogságban. Ott annyiban nagy szerencséje volt, hogy az amerikaiak adtak cigarettát. És őt én [előzőleg] leszoktattam a cigarettázásról, mert még éjjel is felébredt, meg volt szokva, hogy éjjel is egy cigarettát elszívott. És mennyire hálálkodott, hogy leszoktattam, és mennyi mindent tudott még pluszban venni [a cigaretta árából]. De én nem tudtam erről semmit se. Csak egy kicsivel azelőtt, hogy hazajött, hallottam róla, egy férfi írt egy levelet [Székely]Udvarhelyről, hogy: 'Tessék nyugodt lenni, mert Jenő jól van, együtt voltunk fogságban, és nagyon hamar [haza fog jönni].' 1946. februárban kaptam ezt a levelet [Székely]Udvarhelyről, és márciusban hazajött a férjem. Hazahozott egy fényképet, olyan mosolygós rajta, azt érdemes megnézni. Azt hordozta is magával, olyan hiú volt, hogy mutogatta azután is sokat a képet. Egyet hozott haza, de hát egy fényképészhez nem megy be az ember, hogy egy képet csináltasson, a fényképész úgyis hármat csinál. A szomszéd férfi is ott volt [Csempezkopácsra], és ő mondta, hogy egy fiatalasszonynál volt [elszállásolva]. Hát, ha fiatal, [gondoltam,] akkor biztos, hogy legalább egy képet ott hagyott.